

การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนในภาคตะวันออก: กรณีศึกษาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
ในชุมชนพวา จังหวัดจันทบุรี

พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาไทยศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
กรกฎาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาขันธ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุก)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาขันธ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ไพพรรณ อินทนิล)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2550

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา และช่วยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาจันทร์ และรองศาสตราจารย์ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ กรรมการที่ปรึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้าความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณชาวบ้านกวยรวม ไปถึงชาวบ้านเครือข่ายชุมชนพวาทุกท่านในความเมตตากรุณาในเรื่องข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ รวมไปถึงความเอื้อเฟื้อในการให้ที่พักเมื่อไปเก็บข้อมูลวิจัยและอาหารการกินที่ทำให้ห้องอ้อมอวยทุกมือ ที่สำคัญที่สุดคือไมตรีจิตที่มีให้แก่ข้าพเจ้าเปรียบเสมือนเป็นหนึ่งในเครือญาติของท่าน

ขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ และพี่น้องทุกคนที่ร่วมเดินทางร่วมทำกิจกรรมโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยรวมไปถึงบิดามารดาผู้ส่งเสริมสนับสนุนในการศึกษาและเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณอีกครั้งคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ที่ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าและช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนตลอด 3 ปีที่เก็บข้อมูล ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดียิ่งซึ่งสามารถนำไปใช้ต่อไปภายภาคหน้าได้

พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์

45911192: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: การฟื้นฟู/ วัฒนธรรมชุมชน/ ภาคตะวันออก/ ระบบการแลกเปลี่ยน/ ชุมชนพวา/
จังหวัดจันทบุรี

พลอยบังกช ชุ่มเพ็งพันธ์: การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนในภาคตะวันออก: กรณีศึกษาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนในชุมชนพวา จังหวัดจันทบุรี (REVIVAL OF COMMUNITY CULTURE IN EASTERN REGION: A CASE STUDY OF COMMUNITY EXCHANGE SYSTEMS IN PHAWA COMMUNITY, CHANTHABURI PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์: ชัยชนัด ประดิษฐ์ศิลป์, ร.ด., ภารดี มหาจันทร์, กศ.ม., สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, กศ.ม. 98 หน้า. ปี พ.ศ. 2550.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชนรวมทั้งแนวทางในการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในภาคตะวันออก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผลการศึกษาปรากฏว่ากระบวนการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชนพวานั้นเกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมมาสู่ชุมชนส่งผลให้ชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายทำให้ชาวทวยในพวาต้องประสบกับภาวะหนี้สินเรื้อรัง การฟื้นฟูวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนจึงเป็นการนำวัฒนธรรมอีสานกลับมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยเริ่มจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่ใช้สื่อกลางซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความรู้ การแลกเปลี่ยนแรงงาน และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้ซึ่งมีขึ้นทุกเดือน แต่การแลกเปลี่ยนดังกล่าวไม่เกิดผลในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การแลกเปลี่ยนในระบบอุปถัมภ์ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยอาศัยแนวคิดการพึ่งตนเองของวนเกษตรและความผูกพันในระบบเครือญาติโดยมีความเชื่อเรื่องผีและการนำพุทธศาสนาเป็นหลักในการตั้งชื่ออุปถัมภ์ว่า “รู้จักพอ” หลังจากการใช้อุปถัมภ์ไปได้ระยะหนึ่งจะพบว่า อุปถัมภ์ประสบกับปัญหาของวัฒนธรรมสมัยใหม่ทำให้ชาวทวยเกิดพฤติกรรมบริโภคนิยมและการเข้ามาของระบบตลาดทำให้การใช้อุปถัมภ์ของกลุ่มบ้านทวยยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้นในการพัฒนาระบบอุปถัมภ์จึงต้องใช้เนื้อหาของวัฒนธรรม ชุมชนแต่ใช้ในรูปแบบของวัฒนธรรมสมัยใหม่ เนื่องจากระบบคิซของกลุ่มทวยในชุมชนพวายังมีวิถีคิดและผูกพันกับวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่เดิมแต่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับพลังภายนอกซึ่งเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อให้ระบบอุปถัมภ์สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

45911192: MAJOR: THAI STUDIES; M.A. (MASTER OF ARTS IN THAI STUDIES)

KEYWORDS: REVIVAL/ COMMUNITY CULTURE/ EASTERN REGION/EXCHANGE
SYSTEMS/ PHAWA COMMUNITY/ CHANTHABURI PROVINCE

PLOYBONGKOT CHUMPENGKOT: REVIVAL OF COMMUNITY CULTURE IN
EASTERN REGION: A CASE STUDY OF COMMUNITY EXCHANGE SYSTEMS IN PHAWA
COMMUNITY , CHANTHABURI PROVINCE. ADVISORS COMMITTEE: CHAIYONT
PARDITSILP, Ph.D., PARADEE MAHAKHAN, M.Ed., AND SOMCHAI DEHAPROMPAN,
M.E.d. 98 P. 2007.

The purposes of this participatory action research were to investigate the problems and obstacles in the revival of community exchange system and to suggest the guidelines for the development of community exchange systems in the Eastern Region.

The findings revealed that the revival procedure of community exchange system of Phawa community occurred from the expansion of capitalism to the community, which caused the community to change from production to earn their living into production of economic crops to sell. This caused the Guay people in Phawa community to be heavy in debt. The revival of exchange culture was to bring the Eastern culture in order solve the problems of debt. Three types of exchange by using a medium wear: knowledge exchange labourer exchange, and species exchange, which were held every month. However, these exchanges were still ineffective for the application in daily life. Consequently, the exchange culture was driven into an exchange by using a coupon , which could be applied in daily life. By relying on the basis of self- dependence in foresting agriculture and relation in relatives system, together with the belief in spirits and Buddhism, the coupon encountered the problem of modern culture. The Guay people became consumerist. Moreover, with the introduction of market system, the coupon used by the Guay people was not as effective as it used to be. It is thus recommended that the development of coupon system must be based in the content of community culture but in the from of modern culture. However, the system of thinking of Guay people in Phawa community is completely culture is a necessity so that the coupon system can be driven on with efficiency and effectiveness.

“ต้นฉบับไม่มีหน้านี้”

“NO THIS PAGE IN ORIGINAL”

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กระบวนการแลกเปลี่ยนชุมชนของเครือข่ายชุมชนพวา.....	54
การแลกเปลี่ยนโดยใช้ระบบคูปอง.....	56
วัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยนโดยใช้คูปอง.....	57
กระบวนการแลกเปลี่ยน.....	58
ระบบการให้คูปอง.....	59
การให้คูปองในกลุ่มบ้านกวย.....	65
สรุปผลการให้คูปอง.....	66
การให้คูปองในชุมชนพวา.....	69
แนวทางในการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในภาคตะวันออก.....	74
5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	79
สรุปผลการศึกษา.....	79
ปัญหาและอุปสรรคของการใช้ระบบคูปอง.....	80
แนวทางในการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในภาคตะวันออก.....	82
อภิปรายผล.....	83
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	87
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	88
บรรณานุกรม.....	89
ภาคผนวก.....	92
ภาคผนวก ก.....	93
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	98

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในอดีตของกลุ่มกวยบ้านหนองม้า อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.....	40

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ระบบแลกเปลี่ยนโดยใช้คูปอง.....	59
2 ระบบการใช้คูปองของกลุ่มบ้านถวย.....	69